

Segítő szakemberek szakmai értékeinek, etikai normáinak és kompetenciáinak érvényesülése hátrányos helyzetű térségben

Az Észak-Alföld régióban dolgozó diplomás szakemberek önértékelése

Czibere Ibolya
Juhászné Fazekas Zsuzsanna
Rácz Andrea

CZIBERE IBOLYA: Debreceni Egyetem, Politikatudományi és Szociológiai Intézet, HUN-REN–DE High-Tech Technológiák a Fenntartható Gazdálkodásban Kutatócsoport; czibere.ibolya@arts.unideb.hu

JUHÁSNÉ FAZEKAS ZSUZSANNA: Debreceni Egyetem, Szociológia és Társadalompolitika Doktori Program, PhD-hallgató; jfazekas.zsuzsanna@arts.unideb.hu

RÁCZ ANDREA: ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem, Szociális Munka Tanszék; racz.andrea.aniko@tat.elte.hu

ABSZTRAKT A tanulmány célja, hogy feltárja a szociális munkások szakmai értékeinek, attitűdjeinek és etikai normáinak érvényesülését a segítő gyakorlatban, Magyarország egyik hátrányos helyzetű térségében, az Észak-Alföld régióban. Az empirikus kutatás 2022-ben zajlott, online kérdőíves vizsgálat formájában, amelyben diplomás szociális szakemberek vettek részt az alapszolgáltatások, a személyes gondoskodást nyújtó intézmények, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szakellátás területéről (N = 307). A vizsgálat arra irányult, hogy feltárja, egy társadalmi-gazdasági szempontból erősen hátrányos helyzetű térségben dolgozó szakemberek körében hogyan alakul a szakmai értékekhez, etikai normákhoz és kulcskompetenciákhoz való viszony. Az eredmények azt mutatják, hogy a szociális munkások többsége erősen elkötelezett a szakmai fejlődés és az etikus gyakorlat mellett, ugyanakkor a közepes értékelések magas aránya arra utal, hogy az értékek és kompetenciák érvényesülése sokszor mérsékelt, következetlen vagy helyzetfüggő. Különösen a kommunikáció, az autonómia és a tudásfejlesztés területén mutatkozott nagyobb bizonytalanság, míg az etikai normák és a felelősségvállalás stabilabban jelennek meg a mindennapi munkában. A régió tartós szegénysége, az intézményi erőforráshiány és a magas társadalmi szükségletek olyan strukturális terheket rónak a szakemberekre, amelyek fokozzák az etikai dilemmákat és gyengítik a szakmai sikeresség élményét. Összességében a vizsgálat arra világít rá, hogy a szociális munka alapértékei – bár deklaráltan erősen jelen vannak – a hátrányos helyzetű térségekben csak részben tudnak érvényesülni. Ez nemcsak az egyéni szakmai gyakorlatra van hatással, hanem hosszabb távon a szociális munka hatékonyságát és társadalmi legitimációját is befolyásolja.

Kulcsszavak: szociális munka, etikai normák, szakmai kompetenciák, tudásfejlesztés, Észak-Alföld régió

Professional Values and Ethical Norms in a Disadvantaged Region – Self-Assessment of Graduate Helping Professionals in Hungary's Northern Great Plain *Self-assessment of graduate professionals working in the Northern Great Plain region*

ABSTRACT The study aims to explore how professional values, attitudes, and ethical norms are manifested in social work practice in one of Hungary's most disadvantaged regions, the Northern Great Plain. The empirical research was conducted in 2022 through an online survey involving graduate-

level social workers employed in basic social services, residential care institutions, and the child welfare and child protection system ($N = 307$). The research focused on how professionals working in a socio-economically deprived region relate to key professional values, ethical norms, and core competencies. The findings indicate that while most social workers are strongly committed to lifelong learning and ethical practice, the high proportion of medium-level self-assessments suggests that the practical implementation of these values and competencies is often moderate, inconsistent, or context-dependent. Communication, autonomy, and professional development appear particularly vulnerable, whereas ethical norms and responsibility are more consistently embedded in daily practice. The region's persistent poverty, institutional underfunding, and high social needs impose structural burdens on professionals, amplifying ethical dilemmas and reducing the sense of professional success. Overall, the study highlights that although the core values of social work are strongly endorsed, in disadvantaged regions they only partially translate into practice. This affects not only individual professional performance but also, in the long run, the effectiveness and social legitimacy of social work.

Keywords: social work, ethical norms, professional competencies, professional development, Northern Great Plain region

BEVEZETÉS

A szociális munka a modern társadalmak egyik alapvető intézményes válasza a szegénységre, az egyenlőtlenségekre és a társadalmi kirekesztésre, amelynek feladata, hogy támogassa a társadalom legkiszolgáltatottabb csoportjait, elősegítse a társadalmi integrációt, és hozzájáruljon az esélyegyenlőség megvalósulásához. A szakma sajátossága, hogy a szociális munkások mindennapi döntései közvetlenül érintik a kliensek életét, életminőségét, sőt jövőbeli kilátásait is. Ez a felelősség különösen élesen jelentkezik olyan térségekben, ahol a társadalmi és gazdasági hátrányok halmozottan vannak jelen.

Magyarország Észak-Alföld régiója ilyen terület, az ország egyik legszegényebb régiójaként a magas munkanélküliség, a mélyszegénység, az alacsony iskolázottság és a társadalmi kirekesztettség számos formája koncentrálódik itt. A térség sajátos társadalmi problémái, valamint az intézményi erőforrások szűkössége különösen nehéz munkakörnyezetet teremtenek a szociális szakemberek számára. Ebben a kontextusban a szociális munkások nem csupán szakmai, hanem társadalmi szerepet is betöltenek, tevékenységük a társadalom intézményes választát képviseli a szegénység, a kirekesztettség és a hátrányos helyzet kihívásaira (Banks 2012, Ginsberg 2011).

A tanulmány középpontjában annak vizsgálata áll, hogy a régióban dolgozó szociális szakemberek miként értékelik saját szakmai kompetenciáikat, attitűdjeiket és felelősségvállalásukat. E kérdésfelvetés azért bír különös jelentőséggel, mert a szakmai önértékelés nemcsak az egyéni szakmai identitás mutatója, hanem a szociális munka társadalmi legitimitásának egyik alapja is (Reamer 2018). A szociális munka értékalapú hivatás, középpontjában az emberi méltóság tisztelete, az igazságosság és a szolidaritás áll. A szakemberek azonban a mindennapi gyakorlatban sokszor nehéz dilemmákkal szembesülnek, egyszerre kell megfelelniük a szervezeti elvárásoknak, a jogszabályi kereteknek és a kliensek egyedi szükségleteinek, amelyek között gyakran feszültség húzódik (Turbett 2019).

A kutatás 2022-ben készült, online kérdőíves felmérés formájában. Diplomás segítő szakembereket szólított meg a szociális alapszolgáltatásokban, a személyes gondoskodást nyújtó

intézményekben, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szakellátásban. A vizsgálat célja az volt, hogy feltárja a szociális munkások szakmai önértékelésének mintázatait, hogyan látják kommunikációs és bizalomépítési készségeiket, mennyire tartják fontosnak az élethosszig tartó szakirányú tanulást, miként viszonyulnak az etikai normákhoz és szakmai attitűdökhöz, illetve hogyan értelmezik az autonómia és felelősség kettősségét a mindennapi gyakorlatban.

A tanulmány felépítése e logikai szálát követi. Elsőként a kulcskompetenciák kerülnek elemzésre, mivel ezek határozzák meg legközvetlenebbül a kliens és szakember közötti kapcsolat minőségét. Ezt követően a szakmai fejlődés és tudásfejlesztés iránti elköteleződés vizsgálatára térünk ki, amely alapvető a szakmai identitás fenntartása és a szakma társadalmi legitimitása szempontjából. A következő fejezet az attitűdök és etikai normák kérdését tárgyalja, különös figyelemmel arra, miként tükröződnek ezek a mindennapi cselekvések szintjén. Végül az autonómia és felelősségvállalás kérdésköre kerül előtérbe, amely a szociális munka egyik legnagyobb szakmai dilemmáját hordozza, hogyan lehet egyszerre megőrizni a szakmai függetlenséget és megfelelni a szervezeti, jogi és társadalmi elvárásoknak.

Tanulmányunk összességében arra keresi a választ, hogy hogyan érvényesülnek a szociális munka alapértékei hátrányos helyzetű térségekben.

1. A SZOCIÁLIS MUNKA PROFESSZIÓJÁNAK DIMENZIÓI: ÉRTÉKEK, ALAPELVEK

A Szociális munka globális definíciója szerint a szociális munka olyan gyakorlat alapú szakma és tudományág, amely elősegíti a társadalmi változást és fejlődést, embereket és rendszereket aktivizál (IFSW 2014). Meghatározó célja között találjuk a hátrányos helyzetűekkel való szolidaritást, a szegénység enyhítését, a sérülékenyek és elnyomottak felszabadítását. Hozzájárul a társadalmi befogadás, és a társadalmi összetartozás megvalósításához.

A szociális munka sikerességéhez Lawson (2022) szerint olyan alapelvek szükségesek, amelyek egyfajta alapot és útmutatást adnak a szakmai célok megvalósításához. A lawsoni alapelvek egyike az egyensúly. „A tanulásnak egyensúlyban kell lenni a tevékenység elvégzéséhez és értelmezéséhez szükséges tudás között” (Lawson 2022: 1) Kiemelte, hogy a problémamegoldás fontos része az elméleti tudás, ugyanakkor annak illeszkednie kell az egyén szükségleteihez is. Az elfogadás, mely az egyik leghangsúlyosabb alapelv mind közül. Enélkül nem létezhet szociális munka. Az elkötelezettséget, mint egy belső erőt írja le, egy olyan tényezőt, ami által a szociális munka nem csak professzió, hanem hivatás is. A humanizmus és a holisztikus szemlélet egy olyan keretet biztosít a szakember számára, ahol a kliens emberi méltósága, értékei, képességei mindenképp felett állnak. Az önismeret és a tudás abban segíti a szakembert, hogy tisztában van képességeivel, elakadásaival, hiányosságaival; azzal, hogy mely célcsoporttal tud a leghatékonyabban dolgozni, hiszen ezek a tényezők alapvetően határozzák meg a segítő folyamatot. Az idő szintén egy alaptényező a szociális munkában. Több aspektusból is értelmezhetjük; hiszen más jelent egy pályakezdő szakember számára az idő, aki szeretne hamar és gyorsan változásokat elérni a kliens életében, de el kell fogadnia a tényt, hogy bizonyos problémák megoldásához hosszabb idő szükséges. Másképp értelmeződik az idő fogalma egy olyan szakembernek, aki több évtizede végez szociális munkát, és esetleg mutatkoznak rajta a

kiegés jelei. Ugyanakkor létezik még egy aspektusa az idő kérdésének a szociális munkában. Az az idő, amelyet a szakembernek önmagára kell fordítania annak érdekében, hogy mentális egészségét megőrizhesse. Az objektivitás elve a helyzetek tárgyilagos megítélését segíti; a fókusz pedig a kliensek helyzetére való összpontosításra utal.

Az egyetemesség elve szerint az emberi interakciók univerzálisak. Az együttműködés az összefogás fontosságát jelenti, mint a problémák megoldásának egyik hatékony tényezőjét. A bizonytalanság a lawsoni alapelvekben azt jelenti, hogy az is csak az élet része, a változásokhoz való alkalmazkodás pedig a szakmai személyiség elengedhetetlen komponense (Lawson 2022: 6–7).

A szociális munka professziójának másik fontos dimenziója az alapelvek mellett, a hivatáshoz kapcsolódó alapértékek, melyeket a szociális munka Etikai Kódexe tartalmazza. „Az Etikai Kódex a szociális munka folyamatában részt vevők értékeinek és emberi méltóságának megőrzését, helyreállítását és kiteljesítését szolgálja. Elősegíti a szakma elkerülhetetlen etikai dilemmáiban való eligazodást és azok feloldását.” (Etikai Kódex 2022: 2). Az Etikai Kódex összegzi azokat az irányelveket¹, amelyek betartása elvárható a szakemberektől professzió gyakorlása során. Útmutatást nyújt az etikus szakmai munkához, segíti a szociális munkát végzőket a kliensek megsegítésében. „Ugyanakkor, a kódex messze nem azonos a szociális szakma valamennyi sztenderdjének, tudásának, tapasztalatának gyűjteményével, a szakma bölcsessége sokkal tágabb a kódex tartalmánál” (Krémer – Pál 2016: 2). Az etikai irányelvek, a fent említett alapelvek fontos összetevői a szakember szakmai identitásának. Az emberi méltóság tisztelete, az igazságosság, a hátrányos megkülönböztetés nélkül végzett segítő munka csak néhány alapérték azok közül az értékek közül, amelyek a szociális szakemberek értékrendszeréhez tartoznak. Pilinszki és munkatársai 2014-ben a szociális munka mesterképzésben részt vevő hallgatók értékrendszerét vizsgálták, és vetették össze egy felsőfokú végzettséget célzó országos almlinta kutatási eredményeivel. Kutatási eredményeik kapcsán megállapították, hogy a szociális munkások értékrendje eltéréseket mutat, más felsőfokú végzettséggel rendelkező szakemberek értékrendjétől (Pilinszki et al. 2014). Ez megmutatkozik abban, hogy a szociális munkások egyes értékeket előrébb, (belső-, és kapcsolati értékek), míg más értékeket hátrébb soroltak (anyagi és élvezeti értékek). A szociális szakemberek számára a jól elvégzett munka sokkal nagyobb értéknek bizonyult, mint az anyagi megbecsültség. A kutatók szakmaspecifikus értékként azonosították az előítélet-mentességet, a hatékonyságot, az alkotószellemet, valamint a logikus gondolkodást.

A szociális munka alapértéke, etikája mellett a szociális munka empowermenttje is egy fontos dimenzió a nemzetközi és a hazai diskurzusban. Az empowerment a szociális munka klienseire, igénybe vevőire, mint erőforrásra tekint; akik a szociális munkával közösen megoldásokat teremtenek, változásokat érnek el. Ebben a kontextusban a szociális munkás a kliensek erősségét képes kibontakoztatni együttműködésekkel, kompetenciákkal (Fábián et al. 2022). Héderné (2018) az empowermentt a szociális munka professziójának egyik központi elvének

¹ Az Etikai Kódex az alapelvek mellett rögzíti a kliens és szociális munkás kapcsolatának irányelveit, a szociális munkás és a hivatásának kapcsolati dimenzióit, elveket a szociális munkás és a munkatársak kapcsolatára vonatkozóan, valamint a munkahelyi vezető és a szociális munkások viszonyrendszerére is kitér. A szociális munkás munkahelyéhez és a társadalomhoz való viszonyrendszerében is fogalmaz meg irányelveket.

tekinti. Szerinte az empowermentet biztosító segítői attitűd olyan alapértékekkel társul, mint az empátia, a feltétel nélküli elfogadás, a másik ember értékeibe vetett hit (Héderné 2018).

Az értékek, az alapelvek fontos összetevői a szociális szakemberek szakmai identitásának. A pályakép, szakmakép kutatások fontos megállapításokat tartalmaznak a szociális szakemberek identitásáról, értékrendjéről, attitűdjéről. Vass (2018) szociális munkásokat vizsgáló kutatásában rámutatott, hogy a szociális szakemberek ismertsége alacsony, elismertségük szintén. Kisebbségi településeken jellemző, hogy a szakemberek megélik a magukra hagyottság érzését, és az elszigeteltséget (Vass 2018). B. Erdős és szerzőtársai (2020) a szociális munkások szakmai identitásának vizsgálatakor megállapították, hogy a szociális munka magas szintű autonómiát, komplex és folyamatosan megújítandó felkészültséget, és reflektív működést követel. Elengedhetetlen a területen a szakmai identitás-, a szakmai személyiség fejlesztése képzések során; valamint szükséges a szupervízió. Ezek azonban igen eltérő mértékben állnak a szakemberek rendelkezésére, elérésük függ attól, hogy a szakemberek munkavégzése hol történik (B. Erdős et al. 2020). Husz és munkatársai (2021) a gyermekjóléti alapellátás hátránycsökkentő, esélykiegyenlítő feladatát helyezte vizsgálatának fókuszába. A kutatók igyekeztek feltérképezni a család- és gyermekjóléti szolgálatok feladatellátásának körülményeit. Fontos megállapításokat tettek a szupervízióval kapcsolatban, mely szerint a fővárosban dolgozó szakemberek helyzeti előnyben vannak a szupervíziós részvétel tekintetében. A kutatók megállapítása szerint „a legszegényebb településeken a családsegítők egyébként is alacsonyabb képzettségéhez kevesebb továbbképzés és szupervízió is társul, tovább növelve ezzel a meglévő egyenlőtlenségeket” (Husz et al. 2021: 40). A szakemberek leterheltségében is mutatkozik különbség a településtípusokat tekintve. A kutatás szerint a falvakban átlagosan 43 ellátott családra sok esetben egy családsegítő jut, aki egyszemélyes szolgálatként dolgozik a településen. A kutatók azt is kiemelték, hogy a kapacitásproblémák miatt a legszegényebb településeken a legmagasabb az egy szakemberre eső kliensszám. „A legszegényebb településeken tehát, ahol a családsegítőnek eleve a legnehezebb a dolga, a kliensszám szerinti terhelés közel négyeszerese az optimálisnak tartott családszámnak” (Husz et al. 2021: 42). A központok speciális szolgáltatásának elérésében is igen nagy különbség mutatkozott a települések tekintetében. Minél szegényebb a település, annál kevésbé érhetőek el ezek a szolgáltatások. Ezek a tényezők azonban negatívan hathatnak azokra a szakemberekre, akik a hátrányos helyzetű településeken, a vidéki terekben nyújtanak segítséget a családok, gyermekek számára. A beágyazott problémák, a generációs szegénység, a szolgáltatások elérésének problémája, az eszköztelenség, a csekély sikerélmény, a magas esetszám, a felelősség, a prevenció hiánya negatívan hat a szakember szakmai személyiségre, növeli a kiégés esélyét.

2. A SEGÍTŐ SZAKEMBEREK SZAKMAKÉPE ÉS MUNKÁVAL VALÓ ELÉGEDETTSÉGÜK

A szociális munkások munkával való elégedettsége nem csak azt segíti elő, hogy a munkaválók képesek legyenek a munkájuk eredményét látni, de fontosnak és hasznosnak is érezhetik magukat, valamint felelősségteljesen tudnak jelen lenni a segítői helyzetekben és a különböző munkafolyamatokban. A nemzetközi irodalom felhívja a figyelmet arra, hogy a munkával való elégedettséget számos tényező alakítja, így igen hangsúlyosan a szociális szakmával kapcsola-

tos társadalmi megítélés is. Egy zágrábi szociális munkások körében készült kvalitatív kutatás szerint a szakemberek megélése, hogy a szociális munkások méltóságát nem tisztelik a társadalom tagjai, sokszor emiatt kirekesztettnek és láthatatlannak érzik magukat, illetve inkompetensnek például a gyermekvédelmi területen dolgozók. Megélésük, hogy nem tudja a társadalom, hogy mivel foglalkoznak és ez sokszor a szociális munkások mikrokörnyezetére is igaz, mint ahogy azoknak a kérdéseknek a feszegetése is jellemző, hogy miért tanulnak szociális munkát vagy hogy ez más szakmákhoz, főleg a szociológiához vagy a pszichológiához képest mit jelent. A kutatásban megszólított horvát szociális munkások interjúrészelei igen beszédesek: volt, akitől azt kérdezték banki ügyintézéskor, hogy ehhez a munkához mit is tanult, de volt olyan szociális munkás, aki azt hallotta vissza, hogy „(...) ó igen, ti vagytok azok, akik lopják a gyerekeket.” (Milić Babić et al. 2021: 529). Legood és munkatársai (2016) (idézi: Milić Babić et al. 2021) két stratégiát javasol a negatív társadalmi kép csökkentésére: 1) együttműködések kialakítása a médiával a közvélemény formálására és 2) a szakma önreklámozása². Ez azért is fontos, mert a szakemberek sokszor érzik, hogy a média szenzációéhesen torzítja a történeteket, negatív színben tüntetve fel a szakembereket és az általuk képviselt ellátórendszert (Domszky 1999, Rácz 2016, Hobbs – Evans 2017, Milić Babić et al. 2021). A negatív tapasztalatok mellett természetesen vannak pozitívak is, például a kliensektől, de akár a szociális munkások mikrokörnyezetéből is. Hobbs és Evans (2017) több nemzetközi kutatásra hivatkozva kiemeli, hogy a szociális munkások percepciója a társadalom véleményével kapcsolatban sokkal negatívabb, mint ahogy azt a lakosság valójában megéli és általában pozitív jelzőket társítanak hozzájuk, noha keveset tudnak a konkrét munkájukról és annak hatékonyságáról. Saját, 83 szociális munkás körében végzett kvalitatív kutatásuk azt mutatta, hogy a civil szervezetekben dolgozók úgy érezték, hogy jobban megbecsülik őket, de összességében a megélésük az, hogy a szociális munkások más együttműködő szakemberek részéről sokszor lenézéssel, a munkájuk alábecsülésével, diszkriminációval találkoznak. Gyakran említették, hogy az interdiszciplináris teamekben egyfajta hatalmi játszmaiban találják magukat, és azt élik meg, hogy nincs szavuk, a szakmai véleményüknek nincs súlya az adott team szintjén sem. Erre válaszul többen arra kényszerülnek, hogy a munkájukat, annak értelmét próbálják igazolni a társzszakmák képviselői előtt, ez főleg az egészségügyi dolgozókkal és a pszichológusokkal kapcsolatban fogalmazódott meg. Hobbs – Evans (2017) hangsúlyozza azt is, hogy a szociális munkások önmagukat is stigmatizálják, amikor úgy gondolják, hogy a társadalom negatívabban tekint rájuk, mint valójában. A társszakmákkal való együttműködés fájó tapasztalata pedig, hogy marginalizálódáshoz vezet a hivatásuk miatti szegényérzet és a szakmai jelentéktelenség-érzés megélése által.

Látnunk kell azonban a másik oldalt is, hogy a kliensekről sokszor negatív képet festenek a segítő szakemberek (Rácz 2022a). Krumer-Nevo et al. (2006) kutatása például azt mutatja, hogy a hosszú távú gondozás alatt álló kliensek esetében a szociális munkások sokszor nem látják a belső erőt a változásra, ez egyfajta passzivitást mutat a kliens hozzáállásában, amely a jóléti szolgáltatásokon való függőséget erősíti és akár fenntartja generációkon át. Ugyan a szociális munkások tisztában vannak az egyének és családok szociális helyzetével, de a mozdu-

² Számos példa van a hazai gyakorlatban is erre, pl. a 2024-es Szociális Munka Napján is ez volt az egyik kiemelt szekciótéma egy újságíró bevonásával. Több tematikus podcast is megemlíthető, ilyen pl. a KIKAZOK a szociális munkáról általában vagy az Aki vagyok a gyermekvédelemben.

latlan, hosszú évek óta stagnáló helyzeteket a kliensek önállósága hiányának és ezzel kapcsolatos önfelelősségük bizonyítékeként látják. Ez azt is jelenti, hogy a hosszú ideig tartó gondozási, családsegítői helyzeteket a kliens problémájának, nem pedig a problémamegoldás részeként tekintik. Érdekes az is, hogy megélésük, hogy a konkrét természetbeni vagy pénzbeli támogatást értékelik a kliensek, de viselkedésben, hozzáállásban a terápia vagy a tanácsadás hozhatna változást, amire kevésbé mutatnak nyitottságot (Krumer-Nevo et al. 2006). A reflexív praxisra épülő szociális munka azért is hangsúlyozza a kritikai reflexió és elemzés fontosságát, hogy a szociális munkások folyamatosan értékeljék a munkájuk szolgáltatást igénybe vevők életére gyakorolt hatását. A reflexió segít abban is, hogy a szociális munkás fenntartsa szakmai kíváncsiságát, megőrizze kreativitását és növelje a szakmai együttműködések keretrendszerében önismeretét (BASW 2018). Egy további aspektus, ahogy Wilkins és Whittaker (2017) rámutatott, hogy ugyan a szociális munkások tisztában vannak a szakma értékeivel és alapelveivel, mint az együttműködések fontossága, a kliens önrendelkezésének, autonómiájának támogatása, empátikus részvét a klienskapcsolatban, igyekeznek is ezt a munkájuk során megjeleníteni, de számos helyzetben, például a szülők érzelmeinek elismerésekor vagy döntéseik tiszteletben tartásakor nehézségekbe ütköznek. Jellemzően el tudják mondani, hogy melyek azok a szakmai értékek és elvek, amelyekkel végzik a munkájukat, de erre már kevésbé tudnak rámutatni, hogy a gyakorlatban mindezt hogyan valósítják meg. Gyermekevédelmi helyzetekben nagy is a kockázat, hogy egy-egy helyzet hova eszkalálódik.

Az értékek összefüggésben vannak a szociális munkások szociálpolitikai preferenciáival és egyértelműen a szociális munka társadalmi küldetésével (IFSW 2014, BASW 2018, Szociális Munka Etikai Kódexe 2022), így a kirekesztés, diszkrimináció, egyenlőtlenségek csökkentésével, az opresszív gyakorlatokkal szembeni kiállással, a szolgáltatásokhoz és lehetőségekhez való hozzáférés biztosításával. Kiemelten fontos a szakmai integritás, mely a megbízhatóságot, becsületességet, etikus szakmai magatartást is jelenti a gyakorlati munkában és azt, hogy a szakemberek a szakterületükön folyamatosan fejlesszék tudásukat és kulturális érzékenységüket a kliens nézőpontjainak megértése érdekében. Mindez hozzájárul az ügyfelekkel szembeni bizalom kiépítéséhez, fenntartva a segítői folyamat során a professzionalizmust, még ha ez sokszor elmozdul az érzelmi bevonódás révén, segítve a szolgáltatásokhoz való hozzáféréseken túl azt is, hogy megérték a kliensek azok fontosságát, tartalmát, továbbá védve a kliens személyes adatait, magánéletét (Strom-Gottfried 2008, NASW 2021³).

Alapelveként fogalmazódik meg az is, hogy a szociális munkások tájékozottak legyenek és proaktívan reagáljanak a gyorsan változó társadalmi, politikai és szociális helyzetből fakadó kihívásokra. A szakmai értékek, alapelvek mentén való szociális munka megvalósulásában kiemelt szerepe van a vezetőknek is, akiknek feladata komplex: „(...) gyakorlat előmozdítása, szupervízió, mások oktatása, kutatás, értékelés, innováció és kreativitás alkalmazása, írás, a közösségi média pozitív használata, aktív részvétel a szakmai és társadalmi hálózatokban, szakpolitika alakításában való részvétel és a formális vezetői/menedzseri szerepek betöltése.” (BASW 2018: 14). A szociális munka vezetőinek egyszerre kell a vállalt feladatra, a teamre és a munkavállalóra reagálnia. A munkavállaló fizikai biztonságán túl, mint a megfelelő munkakö-

³ <https://www.socialworkers.org/About/Ethics/Code-of-Ethics/Code-of-Ethics-English#purpose>, az integritás fogalmának értelmezéséhez lásd még: <https://online.campbellsville.edu/social-work/the-importance-of-integrity-in-social-work/>

rülmények, munkahelyi biztonság, fizetés fontos a pszichés jóllétének támogatása, a szakmai elismerés, munkájára való visszajelzés, a team tagjaként való kezelés (BASW 2018, Ruch 2020).

A szociális munka minőségének javítására és társadalmi elismertsége növelésére számos javaslat fogalmazható meg. Fontos a munkakörülmények és a munkahelyi biztonság javítása, a fizetés emelése, szakmai képzettséggel rendelkező szakemberek számának növelése, a szakma láthatóságának biztosítása, a szociális munkás hivatás népszerűsítése, a szociális és gyermekvédelmi intézmények nyitottabbá és átláthatóbbá tétele, mind ebben kulcsfontosságú a médiával való együttműködések keresése (Milić Babić et al. 2021, Rác 2022a, 2022b).

3. MÓDSZERTAN

3.1. A kutatás célja és kontextusa

A vizsgálat célja az volt, hogy feltárja, hogyan értékeli az Észak-Alföld régióban dolgozó, diplomás szociális szakemberek saját szakmai kompetenciáikat, felelősségvállalásukat és autonómiájukat a mindennapi gyakorlat során. A régió társadalmi-gazdasági helyzete – az országos átlaghoz képest alacsonyabb jövedelmi mutatók, a szegénység és társadalmi kirekesztődés magas aránya – különösen indokoltá teszi a szociális szakemberek tapasztalatainak és attitűdjeinek vizsgálatát. A kutatás célja annak vizsgálata volt, hogy a szociális munka szempontjából alapvető szakmai kompetenciák, értékek és etikai normák hogyan érvényesülnek egy hátrányos helyzetű, komplex problémákkal küzdő térség szakembereinek körében. Az Észak-Alföld régió sajátosságai – a tartós szegénység, a magas munkanélküliség, az alacsony iskolázottság, valamint a szolgáltatások erőforráshiánya – olyan strukturális terheket rónak a szociális ellátórendszerre, amelyek jelentősen befolyásolhatják a szakmai gyakorlatot. A vizsgálat ezért arra irányult, hogy feltárja, mennyiben képesek a térségben dolgozó diplomás segítő szakemberek a gyakorlatban megvalósítani az etikai elvárásokat és a velük szemben támasztott szakmai attitűdöket, és milyen eltérések tapasztalhatók ezen a téren. Különösen releváns ez abban a kontextusban, ahol a szociális munkások mindennapjaihoz a fokozott terhelés, az állandó erőforráshiány és a halmozott etikai dilemmák is hozzátartoznak. A kutatás így nemcsak az egyéni szakmai teljesítményekről ad képet, hanem rávilágít arra is, hogyan hat a társadalmi és intézményi környezet a szakmai értékek és kompetenciák érvényesülésére.

A vizsgálat célja annak feltárása volt, hogy az Észak-Alföld régióban dolgozó, diplomás szociális szakemberek miként értékeli saját szakmai kompetenciáikat, felelősségvállalásukat és autonómiájukat a mindennapi gyakorlat során. A régió társadalmi-gazdasági hátrányai – az országos átlaghoz képest alacsonyabb jövedelmi mutatók, a tartós szegénység, a magas munkanélküliség és a szolgáltatások korlátozott hozzáférhetősége – különösen indokoltá teszik a szakemberek attitűdjeinek és tapasztalatainak vizsgálatát.

3.2. A kutatási térség jellemzői

A kutatás az Észak-Alföld régióban zajlott, amely Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéket foglalja magában. A térség Magyarország egyik legnagyobb kiterjedésű régiója, ugyanakkor a társadalmi-gazdasági mutatók tekintetében tartósan az or-

szág legkedvezőtlenebb helyzetű térségei közé tartozik. A Központi Statisztikai Hivatal (2025) adatai szerint az egy főre jutó GDP és a háztartások jövedelmi szintje következetesen az országos átlag alatt van, miközben a foglalkoztatási arányok gyengébbek, és az inaktivitás is magasabb a nyugat-magyarországi térségekhez képest.

Az Eurostat (2023) regionális statisztikái alapján az Észak-Alföld régió az Európai Unió egyik legszegényebb területe, az egy főre jutó GDP az EU-átlag kevesebb mint felét teszi ki. Ez az adat nemcsak a gazdasági fejlettség hiányát tükrözi, hanem azt is, hogy a régió lakói számára szűkebb a mozgástér a társadalmi mobilitásban és a munkaerőpiaci integrációban. Berkes és Dusek (2023) elemzése szerint az Észak-Alföld régió megyéinek (Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg) társadalmi-gazdasági teljesítménye 2010 és 2020 között nem tudta mérsékelni a nyugati és keleti országrészek közötti különbségeket, sőt több mutató esetében (jövedelmi szint, foglalkoztatás, infrastruktúra) a lemaradás újratermelődése volt megfigyelhető. A településszerkezet kettőssége – a nagyobb városok, mint Debrecen és Nyíregyháza mellett a falusi és aprófalvas térségek magas aránya – tovább növeli a regionális különbségeket, hiszen a periférikus településeken az alacsony iskolázottság, a munkalehetőségek szűkossége és a szociális szolgáltatások hiányosságai különösen élesen jelentkeznek.

Mindezek a tényezők fokozott terheket rónak a szociális ellátórendszerre és a térségben dolgozó szakemberekre. Az Észak-Alföldön a szegénység, a társadalmi kirekesztődés és a gyermekszegénység országos összehasonlításban is kiemelkedő mértékű, ami a szociális munkások mindennapi gyakorlatát sajátosan megterheli. A szakembereknek nemcsak a szokásos szakmai-etikai követelményeknek kell megfelelniük, hanem a tartós strukturális hátrányokból és erőforráshiányból fakadó extra kihívásokkal is szembe kell nézniük. Ez indokolja, hogy a tanulmány a régióban dolgozó diplomás szociális szakemberek kompetenciáinak, attitűdjeinek és etikai normáinak vizsgálatára összpontosítson.

3.3. Kutatási kérdések

A kutatás arra kereste a választ, hogy a strukturális nehézségek között mennyiben képesek a segítő szakemberek gyakorlatban érvényesíteni a tőlük elvárt etikai normákat, szakmai attitűdöket és a kulcskompetenciák követelményeit. Különösen releváns mindez egy olyan kontextusban, ahol a szociális szakemberek mindennapjait a fokozott terhelés, az állandó erőforráshiány és a halmazott etikai dilemmák jellemzik. Elemzésünk ezért nem csupán az egyéni szakmai teljesítményekről ad képet, hanem arra is rávilágít, hogyan hat a társadalmi és intézményi környezet a szakmai értékek és kompetenciák érvényesülésére.

A tanulmány az alábbi kutatási kérdésekre keresi a választ:

1. Hogyan értékeli az Észak-Alföldön dolgozó diplomás szociális szakemberek saját szakmai kompetenciáikat, készségeiket és kulcsképeességeiket a mindennapi munkavégzésben?
2. Milyen mértékben képesek érvényesíteni a szakmai etikai normákat és a felelősségvállalás különböző dimenzióit (pl. titoktartás, a kliensek életébe való beavatkozás, a munka ellátása minden körülmények között)?
3. Hogyan látják az autonómia és a felelősségvállalás közötti egyensúly kérdését a mindennapi gyakorlatban?

4. Milyen attitűdökkel közelítenek a kliensekhez, és ez hogyan hat a közös döntéshozatalra, valamint a kliensek empowermentjére?
5. Milyen tényezők ösztönzik vagy akadályozzák a szakembereket a szakmai tudásfejlesztés és élethosszig tartó tanulás iránti elköteleződésben?
6. Hogyan ítélik meg saját kommunikációs és érvelési kompetenciáikat, különösen a multidiszciplináris együttműködések kontextusában?

A fenti kérdések megválaszolása egyrészt lehetővé teszi, hogy átfogó képet kapjunk a szociális szakemberek szakmai önértékeléséről és attitűdjeiről egy olyan régióban, ahol a társadalmi problémák különösen élesen jelentkeznek. Másrészt hozzájárul annak megértéséhez, hogy a szakemberek miként tudják összeegyeztetni a szakmai autonómiát, a felelősségi kereteket és az etikai normákat egy forráshiányos, nagy terheléssel járó környezetben.

3.4. Adatfelvétel és minta

Az empirikus vizsgálat a Debreceni Egyetem Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszékén zajlott 2022-ben, online kérdőíves módszerrel. A célpopulációt az Észak-Alföld régió (Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) szociális alapszolgáltatásaiban, a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézményekben, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szakellátásban dolgozó diplomás szakemberek alkották. A kitöltés önkéntes volt, a kérdőívet szakmai hálózatokon keresztül terjesztettük, és összesen 307 érvényes válasz érkezett.

A minta összetétele a szociális ágazat általános jellemzőit tükrözi, túlnyomó többségben nők vettek részt a felmérésben (89,5%), az átlagéletkor 45 év volt, és a válaszadók fele vezetői, fele beosztotti munkakörben dolgozott. A legmagasabb végzettség tekintetében többségük főiskolai diplomával rendelkezett, de jelentős arányban voltak BA és MA végzettségűek is. A fenntartói háttér szempontjából a válaszadók több mint fele önkormányzati intézményben dolgozott, további jelentős részük egyházi fenntartásban, míg kisebb hányaduk állami vagy civil szervezetnél.

Az adatok feldolgozását SPSS program segítségével végeztük. A kérdőívben szereplő önértékelő és attitűdvizsgáló állításokat a válaszadók 10 fokú Likert-típusú skálán értékelték, ahol 1 = nagyon alacsony / nem jellemző, 10 = nagyon magas / teljes mértékben jellemző. Az átlagpontok ennek megfelelően a skálán elfoglalt pozíció viszonyítási keretét tükrözik. Az elemzés során leíró statisztikai mutatókat (gyakorisági eloszlás, átlag, szórás) alkalmaztunk, a skálás változókat kategóriákba soroltuk (alacsony, közepes, magas) a kvalitatív értelmezhetőség elősegítése érdekében.

Az elemzés középpontjában a szakemberek önértékelése, attitűdjei és az autonómia – felelősségvállalás dimenzióinak megítélése állt.

A vizsgálat nem valószínűségi mintán alapult, így az eredmények általánosíthatósága korlátozott, elsősorban az Észak-Alföld régióra és a beválasztási kritériumoknak megfelelő populációra érvényes. Ugyanakkor a 307 válaszadó mérete és a minta diverzitása lehetővé teszi az érdemi, összehasonlító elemzéseket. Az online adatfelvétel előnye a gyors és széleskörű elérés volt, ugyanakkor számolnunk kell az önszelekciós torzítás (nagyobb valószínűséggel vettek részt a felmérésben azok, akik erősebben elköteleződnek a szakmai fejlődés és a szociális mun-

ka minősége iránt, míg a kevésbé motivált vagy esetleg szakmai elégedetlenséget érző szakemberek alulreprezentáltak lehetnek) és a digitális hozzáférés egyenlőtlenségeinek korlátozó hatásával.

4. EREDMÉNYEK – A SZOCIÁLIS MUNKÁSOK SZAKMAI KOMPETENCIÁINAK, ATTITÜDJEINEK ÉS ETIKAI VISZONYULÁSAINAK EMPIRIKUS VIZSGÁLATA

4.1. Szakmai készségek és képességek értékelése

a) A konkrét cselekvések szintjén megjelenő attitűdök és etikai normák

A szociális munka egyik alapvető sajátossága, hogy a szakmai értékek és etikai normák nem csupán deklaratív szinten, hanem a mindennapi szakmai gyakorlatban, konkrét cselekvésekben öltönek testet. A szociális munkások döntései közvetlenül érintik a kliensek életét, ezért a szakmai attitűdök és etikai elköteleződés folyamatosan megjelenik a napi rutinban, legyen szó adatkezelésről, titoktartásról, a klienssel való kommunikációról vagy a beavatkozási döntésekről (Banks 2012). Az etikai normák a szakmai identitás alapját jelentik, amelyek keretet adnak az autonóm döntéseknek, és biztosítják, hogy a szakember tevékenysége mindig a kliens érdekeit és méltóságát helyezze előtérbe (Reamer 2018).

Ugyanakkor a szociális munka gyakorlatát gyakran kísérik dilemmák és feszültségek. A szakembereknek egyszerre kell megfelelniük a szervezeti elvárásoknak, a jogszabályi kereteknek és a kliensek egyedi szükségleteinek, ami sokszor konfliktushelyzetekhez vezethet (Turbett 2019). Éppen ezért az etikai normák és attitűdök vizsgálata nem csupán elméleti kérdés, hanem annak feltárása is, hogy a szakemberek miként tudják megőrizni szakmai integritásukat a mindennapi döntések során. Az attitűdök a cselekvések szintjén válnak láthatóvá, például abban, hogy a szakemberek mennyire tartják tiszteletben a kliensek önrendelkezését, hogyan érvelnek szakmai szempontok mellett a multidiszciplináris együttműködésekben, vagy miként kezelik a felelősség kérdését a kliens életébe való beavatkozás során (Daley 2010, Ginsberg 2011).

A fejezet ezért azt vizsgálja, hogy a válaszadók körében miként jelennek meg a szakmai etikai normák a konkrét cselekvések szintjén, és hogyan tükrözik ezek az attitűdök a szociális munka alapértékeit a mindennapi gyakorlatban. A témakör vizsgálata során a „Konkrét helyzetekben képes vagyok szociális attitűddel cselekedni”, valamint a „Képes vagyok a tevékenységemet a szakmai és etikai normák szerint végezni” állításokkal való egyetértés szintjét vizsgáltuk. A két kijelentés magas átlagot kapott (7,78, illetve 8,22 a 10 fokú skálán).

Az attitűd kérdéskörében a szakemberek 42,1%-a választotta a 9-es vagy a 10-es értéket, 46,4% pedig 5–7 közötti pontszámokat jelölt meg. 11,6%-uk viszont 5 alatti értékeket adott.

Az eredmények azt mutatják, hogy az attitűdök megítélése a mintában jelentős eltéréseket mutat. Bár a szakemberek 42,1%-a 9-es vagy 10-es értékkel fejezte ki erős pozitív attitűdjét, a válaszadók közel fele (46,4%) közepes, azaz 5–7 közötti pontszámot adott. Ez arra utal, hogy a szociális munkások jelentős része az attitűdök szintjén inkább mérsékelt elköteleződéssel jellemezhető. Tudatában vannak a szakmai értékek fontosságának, de mindennapi munkájuk-

ban gyakran szembesülhetnek bizonytalanságokkal és dilemmákkal, amelyek visszafogják az attitűdök erőteljesebb kifejeződését. Ezek a válaszadók elismerik a szakmai attitűdök fontosságát, ugyanakkor mérsékelt szinten érzik, hogy munkájuk során következetesen tudják képviselni ezeket. Ez a bizonytalanság és köztes pozíció összhangban áll a nemzetközi szakirodalommal, amely hangsúlyozza, hogy a szociális munkások számára az egyik legnagyobb kihívást a mindennapi gyakorlat dilemmái és a szervezeti keretek szűkösége jelenti (Daley 2010, Ginsberg 2011).

Különösen figyelemre méltó az a 11,6%-os arány, amely 5 alatti értéket adott. Ez több mint egytizede a mintának, és jelzi, hogy van egy kisebb, de nem elhanyagolható csoport, amely alacsony szinten értékeli saját szakmai attitűdjeit. Ennek hátterében állhat a kiégés, a szervezeti támogatás hiánya, vagy akár a szakmai identitás meggyengülése. Az alacsony értékek tehát nem pusztán egyéni különbségeket, hanem strukturális problémákat is jelezhetnek, például a túlzott adminisztratív terheket, a forráshiányt vagy a szakmai autonómia korlátozását (Banks 2012, Reamer 2018).

A válaszok alapján a segítő attitűdben jelentős variabilitás figyelhető meg, ami arra utal, hogy a kliensek bevonása és a közös döntéshozatal nem minden esetben érvényesül következetesen. A magasabb pontszámot adók körében a kliens aktív partnerként jelenik meg, míg a közepes értékelések a felhatalmazás (empowerment) gyakorlatának részleges megvalósulására utalnak. Ez összhangban áll azokkal a vizsgálatokkal, amelyek szerint a strukturális terheltég és az intézményi korlátok gyakran mérséklük a kliensközponrtú, bevonó szemlélet következetes érvényesítését.

A szakmai, etikai kérdésben a válaszadók 50,8%-a jelölte 9-es és 10-es értékekkel válaszeit. 44,1%-a a szakembereknek 5–7 közötti pontszámot adott, kiemelendő, hogy mindössze 5,1% jelölt 5 alatti értékeket. Az etikai kérdések vizsgálata során a válaszadók körében kimagaslóan magas elköteleződés rajzolódik ki. A szakemberek több mint fele (50,8%) 9-es vagy 10-es értéket adott, ami azt jelzi, hogy a többség számára az etikai normák követése és a szakmai etikai elvárásokhoz való igazodás egyértelműen elsődleges. Ez a magas arány összhangban van a nemzetközi szakirodalommal, amely szerint a szociális munka egyik alapértéke az etikai normák betartása, és ez a szakmai identitás meghatározó eleme (Banks 2012, Reamer 2018).

Ugyanakkor a válaszadók közel fele (44,1%) közepes, azaz 5–7 közötti pontszámot jelölt meg. Ez arra utal, hogy jelentős számú szakember számára az etikai elvek gyakorlati érvényesítése nem problémamentes. A közepes értékek választása jelezheti azokat a mindennapi dilemmákat, amelyek abból fakadnak, hogy a szakembereknek egyidejűleg kell megfelelniük a jogszabályi előírásoknak, a szervezeti elvárásoknak és a kliensek egyedi szükségleteinek. Az ilyen helyzetekben az etikai normák következetes alkalmazása gyakran kompromisszumokkal jár, és a szakemberek inkább mérsékelt magabiztossággal élik meg etikai döntéseiket (Daley 2010, Turbett 2019).

Külön kiemelendő, hogy az alacsony, 5 alatti értékeket a válaszadók mindössze 5,1%-a jelölte meg. Ez az arány viszonylag alacsony, és arra utal, hogy csak kis mértékben van jelen a mintában az etikai normák elutasítása vagy az azokhoz kapcsolódó súlyos bizonytalanság. Ez a szakirodalomban is visszatérő megállapítással esik egybe, az etikai elvek elfogadottsága általában magas a szociális munka területén, a nehézségek inkább az alkalmazás mindennapi körülményeiből és a döntési szituációk komplexitásából fakadnak (Banks 2012, Reamer 2018).

A két változó összehasonlítása alapján megállapítható, hogy a szakemberek az etikai normák szerinti tevékenységeket még inkább sajátjuknak tekintik, mint az attitűdök gyakorlatban történő alkalmazását. A szakemberek válasza arra engednek következtetni, hogy többségük magabiztos abban, hogy szociális attitűddel, valamint az etikai normák betartásával végzi a szakmai munkáját. Az etikai szabályoknak való megfelelés magasabb átlagot kapott, tehát a szakemberek számára az etikai szabályok szerint történő munkavégzés, az etikai kódexhez történő igazodás, a konkrét szakmai cselekvés során kiemelkedően fontos.

b) A karrierpályát végig kísérő szakmai tudásfejlesztés iránti elköteleződés

A szociális munka a dinamikusan változó társadalmi problémák és szükségletek közegében valósul meg. Az új kihívások – mint a szegénység újratermelő formái, a családszerkezetek átalakulása, a migráció, a digitalizáció hatásai vagy a pszichoszociális problémák erősödése – mind olyan tényezők, amelyek folyamatosan új megközelítéseket és tudást igényelnek a szakemberektől (Daley 2010, Ginsberg 2011). Ebben az összefüggésben az élethosszig tartó tanulás nem csupán szakmai fejlődési lehetőség, hanem a szociális munka alapvető minőségi kritériuma (Banks 2012).

A szakmai tudásfejlesztés iránti elköteleződés biztosítja, hogy a szociális munkások képesek legyenek naprakészen reagálni a társadalmi változásokra, alkalmazni az új módszertani és tudományos ismereteket, valamint megfelelni a jogi és intézményi elvárásoknak (Reamer 2018). Emellett a folyamatos önképzés hozzájárul a szakmai identitás erősítéséhez, a kiégés megelőzéséhez és az autonóm, felelősségteljes szakmai gyakorlat fenntartásához is (Turbett 2019). A tudásfejlesztés tehát nem pusztán egyéni ambíció, hanem közvetlen hatással van a kliensellátás minőségére, a társadalmi beavatkozások hatékonyságára és végső soron a szakma társadalmi legitimitására (Ginsberg 2011).

Ezek az elméleti megállapítások összhangban állnak a kutatás empirikus eredményeivel. A válaszadók körében a „Szakmai életem során mindvégig fejlesztem a tudásomat” állítással való egyetértés nagyon magas szintet mutatott. Az átlagérték 7,89 pont lett a 0–10-es skálán, ami arra utal, hogy a szakemberek többsége erősen elkötelezett az élethosszig tartó szakmai tanulás mellett. A medián 8,0, tehát a válaszadók fele legalább 8-as értéket adott, ami tovább erősíti a magas elköteleződést. A szórás 1,86, vagyis a válaszok többsége viszonylag szűk sávban, a 7–10 közötti tartományban koncentrálódik. Az adatok eloszlása is beszédes: a megkérdezettek több mint háromnegyede (78,1%) legalább 7-es értéket adott, és több mint fele (53,8%) 8 vagy annál magasabb pontszámot jelölt meg. Különösen figyelemre méltó, hogy a válaszadók közel fele (45,0%) 9-es vagy 10-es értéket adott, ezen belül 27,9% a maximális 10 pontot választotta. Az alacsony értékek szinte egyáltalán nem jelentek meg, az 5 alatti válaszok mindössze a teljes minta kb. 3,8%-át tették ki.

Az eloszlás azonban nem homogén. A válaszadók mintegy 40%-a 5–7 közötti értéket jelölt meg, amely inkább közepes szintű elköteleződést tükröz. Ez a csoport tehát elismeri a szakmai fejlődés jelentőségét, de saját gyakorlatában vagy lehetőségeiben nem érzi, hogy maximálisan képes lenne a tudását folyamatosan fejleszteni. Mi állhat a közepes értékek mögött? Állhatnak erőforráshiányok és hozzáférési akadályok. Ezzel kapcsolatban Lehmann (2005) hangsúlyozza, hogy a rurális intézményekben dolgozó szakemberek számára a képzésekhez és szupervízióhoz való hozzáférés korlátozott, ami akadályozza a folyamatos fejlődést. A közepes pontszá-

mok mögött állhat tehát a tanulási szándék és a lehetőségek közti szakadék. Eredményezhetik a közepes értékeket a karrier-életszakaszok különbségei. Daley (2010) kiemeli, hogy a pályakezdő szakemberek gyakran keresik még saját szakmai identitásukat, és óvatosabbak az önfejlesztéssel kapcsolatos döntésekben. 5–7 pont közötti értékeket adhattak azok a szakemberek is, akik fejlődési igényüket elismerik, de még nem tudják tartós gyakorlatba ültetni. Magyarázhatják a közepes eredményeket a kontextuális és szervezeti tényezők is, hiszen ahogyan a felvezető elméleti részben is kifejtettük, a vidéki és hátrányos helyzetű térségekben dolgozó szakemberek különösen gyakran tapasztalják a szakmai izolációt és a szervezeti támogatás hiányát (Pugh 2007, Budeva 2023). Ez a környezet csökkentheti az önbizalmat, és mérsékelheti az önfejlesztésre való hajlandóság mértékét. A pragmatikus beállítódás szintén eredményezhet közepes pontszámokat a folyamatos tudásfejlesztés terén, hiszen egyes szakemberek realistábban vagy kritikusabban értékelhetik saját fejlődési lehetőségeiket. Ahogy Pugh (2007) is utal rá, a mindennapi terhelés és az etikai dilemmák kezelése sokszor annyi energiát emészt fel, hogy az önfejlesztés „ideális” gyakorlata háttérbe szorul. Ez is vezethet közepes önértékeléshez.

Az adatok alapján tehát kettős kép rajzolódik ki. Egyrészt a szakmai közösség egészére jellemző az élethosszig tartó tanulás iránti magas normatív elköteleződés, a 9–10-es válaszok magas aránya ezt világosan mutatja. Másrészt azonban a szakemberek mintegy 40%-a közepes szinten helyezte el magát, ami azt jelzi, hogy a szakmai fejlődés iránti szándék mellett jelentős strukturális és kontextuális akadályok állnak fenn. E csoport támogatása – például képzésekhez való könnyebb hozzáféréssel, szupervíziós lehetőségek bővítésével és rugalmas továbbképzési formákkal – kulcsfontosságú lehet a teljesítői közösség kompetenciafejlesztésének szempontjából.

c) Etikus szakmai magatartás és önreflexió

Dewey nyomán a szociális munkában alapvető, hogy nem a tapasztalatból, hanem a reflektált tapasztalatból tanulunk. A reflektív működés segít megérteni az adott segítői kapcsolatot, a klienssel, kollégákkal, társágazatok képviselőivel, jelzőrendszeri tagokkal való interakciókat és önmagunkat is, a működésünket, érzelmeinket, gondolatainkat. Varsányi (2007) szerint a rendszerszemléletű szociális munkában az önreflexió nélkülözhetetlen fontosságú, hiszen egyrészt nem kizárólag a másiról mint kliensről és annak kapcsolatrendszeréről beszélünk, hanem mindig magunkról is, mint akik beavatkoznak abba a rendszerbe, amelynek egyúttal részesei, másrészt – ezzel szoros összefüggésben – a lojalitás és elhatárolódás alapján lehet kijelölni a cselekvési határokat.

A szakembereket a kritikus gondolkodásról, hozzáállásról és ennek alapján a változásra, fejlődésre való nyitottságról is kérdeztük, mely az etikus szakmai magatartásnak is része (Etikai Kódex 2022). A 307 főből 291 szakember értékelte 0-10 között azt az állítást, hogy „Kritikusan viszonyulok saját szakmai tevékenységemhez, folyamatosan képes vagyok azt fejleszteni és változtatni.” Az átlagpont magas volt, 7,65, ami azt jelenti, hogy a válaszadók nagy többsége inkább egyetért ezzel az állítással. Nulla értéket egyik válaszadó sem jelzett, azaz nincs olyan közöttük, aki egyáltalán nem értett egyet a fenti állítással, míg 10-es értéket jelölt 84 fő, mely a minta egynegyede (24,8%). Ami érdekes, hogy a minta közel fele (49,1%) a közepes kategóriába tartozik az egyetértés tekintetében (6-8 pont között), tehát megjelenik egyfajta kritikus

hozzaállás, de nem biztos, hogy a változásnak, fejlődésnek minden esetben tere van a hétköznapok szintjén. A válaszok mögött az is lehet, hogy a változásra ugyan nyitottak a szakemberek, de a kritikus megközelítés például önvédelemből kevésbé van jelen. A kérdezettek 40%-a (39,9%) az állítással erősen egyetértők táborát alkotja, esetükben a kritikus hozzáállás és ennek mentén a változtatási szándék azonosítható. Eredményeink szerint van azonban 32 fő (11%), akire nem jellemző, hogy munkájukat kritikusan közelítenék. E mögött a szervezeti kultúra, de akár a magányos munkavégzés, egyfajta szakmai értelemben vett elszigeteltség is meghúzódhat. Ferguson (2018) kiemeli azt, hogy sokszor így teszik a munkájukat elviselhetővé a segítő szakemberek. A nehéz élethelyzetek, bonyolult esetvitelek érzelmiileg is megviselhetik őket, ezért a távolítás érdekük is, hogy ne vesszenek el ezekben a megterhelő situációkban. Ugyanakkor arra is felhívja a figyelmet, hogy a reflexió hiányát szupervízióval, szakmai háttértámogatással lehet segíteni. A teljes skálán való mozgást nézve érdekes, hogy a 6-os és 7-es értéken vannak a legtöbben, de a 9-es, 10-es érték is kiemelkedik.

A kritikus reflexió magában foglalja a reflexív készségek alkalmazását a hatalom és annak komplex megnyilvánulásai kapcsán (Ferguson 2018), tehát irányulhat az egész ellátórendszerre, az adott intézmény működésére vagy az Etikai Kódex (2022) értelmében azokra a helyzetekre amikor az erőforrások nem elegendőek, vagy amelyekben a források elosztásának gyakorlata manipulatív, elnyomó, igazságtalan, káros vagy illegális.

4.2. Szakmai kulcskompetenciák érvényesülése

a) Kommunikáció és bizalom

A szakemberek kompetenciával kapcsolatos válaszaikból két fontos dimenzió eredményeit vizsgáltuk. A kommunikáció és a bizalom két olyan komponense a szakmai munkának, melyek alapvetően határozzák meg a kliensek és a szakemberek viszonyrendszerét, hatással vannak a segítő kapcsolat minőségére, befolyásolják annak kimenetét, eredményességét. A kommunikáció folyamata a segítő munkában nem csak az információk átadását jelenti, hanem az interperszonális kapcsolatépítést alapját is képezi. A hatékony kommunikáció során a szakember értő figyelemmel, empátiával van jelen a segítő folyamatban. Ez elősegíti a kliens problémáinak feltárását, helyzetének és szükségleteinek megfelelő feltérképezését, a közös döntéshozatalt. A kommunikáció a segítő tevékenység hatékonyságára is hatást gyakorol. A „hiteles, nyílt, tiszta kommunikáció” képességére irányuló kérdésnél a válaszadók 50,5%-a 9-es vagy 10-es értékeket adott. Ez arra utal, hogy a mintában a kommunikációs készség kiemelten fontosnak tekintett kompetencia, amelyet a szakemberek jelentős része magas szinten sajátjának vall. A válaszadók 41,1%-a azonban közepes, azaz 5–7 közötti értéket adott. Ez a csoport jelzi, hogy bár tisztában vannak a kommunikáció jelentőségével, saját kompetenciájukat nem a legmagasabb szinten élik meg. Ennek hátterében állhatnak a szervezeti korlátok, a nagy esetszám miatti időhiány, vagy akár az a tapasztalat, hogy a kliensoldali nehézségek sokszor akadályozzák a teljes mértékben nyílt és hiteles kommunikáció megvalósulását. Külön figyelmet érdemel a válaszadók 8,4%-a, akik 5 alatti értéket adtak. Ez a kisebbség arra utal, hogy a szakemberek egy részének komoly kihívást jelent a kommunikációban való magabiztos részvétel.

A „bizalom alapú munkavégzés” kérdésében a válaszadók 51%-a 9-es vagy 10-es értéket adott. Ez arra utal, hogy a szociális szakemberek több mint fele számára a bizalom megteremtése és fenntartása alapvető, kiemelt fontosságú tényező a szakmai gyakorlatban. A magas értékek arra is rámutatnak, hogy a bizalom nem pusztán kísérője a segítő folyamatnak, hanem annak egyik meghatározó feltétele, amely nélkül a kliens és a szakember közötti kapcsolat nem lehet igazán hatékony vagy eredményes. Ugyanakkor a válaszadók 42,6%-a közepes, azaz 5–7 közötti értékeket jelölt meg. Ez a jelentős arány azt jelezheti, hogy sok szakember számára a bizalom alapú munkavégzés elvi szinten fontos, de a mindennapi gyakorlatban különféle tényezők akadályozhatják annak teljes körű megvalósulását. Ilyen tényezők lehetnek például a kliensek ellenállása, a rövidre szabott időkeretek, a túlzott adminisztratív kötelezettségek vagy a szervezeti bizalom hiánya. Ezek a korlátok azt eredményezhetik, hogy a szakemberek bár igyekeznek a bizalomra építeni kapcsolataikat, mégis gyakran kompromisszumokra kényszerülnek. A válaszadók 6,4%-a 5 alatti értékeket adott. Ez a kisebb, de nem elhanyagolható csoport arra utalhat, hogy bizonyos szakemberek számára a bizalom kialakítása komoly kihívást jelent.

Ha a két kulcskompetenciára – a kommunikációra és a bizalomra – adott értékeket összehasonlítjuk, látható, hogy a válaszadók közel fele (kommunikáció: 50,5%, bizalom: 51%) választott magas értékeket, vagyis 9-es vagy 10-es pontszámokat. Ez egyértelműen jelzi, hogy mindkét tényező döntő fontosságú a szakmai munka színterén, a szakemberek számára alapvető értéket képvisel a hiteles, nyílt és tiszta kommunikáció, valamint a bizalmon alapuló munkavégzés.

Ugyanakkor a válaszadók jelentős része közepes, 5–7 közötti értéket adott (kommunikáció: 41,1%, bizalom: 42,6%). Ez arra utal, hogy bár e kompetenciákat kiemelten fontosnak tartják, a mindennapi gyakorlatban gyakran találkoznak olyan körülményekkel – például idő- és erőforráshiány, szervezeti korlátok, kliensoldali bizalmatlanság vagy kommunikációs nehézségek –, amelyek akadályozzák a magas szintű megvalósulást.

Figyelemre méltó továbbá, hogy alacsony, 5 alatti értékeket a kommunikáció esetében 8,4%, míg a bizalomnál 6,4% adott. Bár ezek kisebbséget képviselnek, mégis fontos jelzésértékek, azt mutatják, hogy van egy kisebb, de nem elhanyagolható csoport, amely komoly nehézségekkel küzd e két kulcskompetencia gyakorlati alkalmazásában.

b) Szakértelem érvényesítése, szakmai szempontok melletti érvelés képessége

A „másokkal való együttműködés során saját szakértelmének érvényesítése, szakmai szempontok melletti érvelés” képességet vizsgáló skála eredményei azt mutatják, hogy a segítő szakemberek többsége erős önbizalommal rendelkezik ezen a téren. Az átlagérték közel 8 pont volt a 0–10-es skálán, a medián pedig 9, ami azt jelzi, hogy a válaszadók fele legalább kilences szintűre értékelte saját képességét. Ez a magas középérték arra utal, hogy a mintában a szakmai önérvényesítés általánosan elfogadott normaként jelenik meg. Az eloszlás is ezt erősíti, a válaszadók közel fele (46,7%) a 9-es vagy 10-es értéket választotta, tehát kifejezetten magabiztosnak érzi magát ezen a területen. A 8-as vagy annál magasabb válaszok összességében meghaladják az 58%-ot, míg az alacsony, 5 alatti értékek mindössze a minta kevesebb mint 4%-át teszik ki. Ez egyértelműen azt mutatja, hogy a szakemberek döntő többsége úgy érzi, képes szakértelmét és szakmai érveit hatékonyan képviselni a különböző együttműködésekben.

Ez a magas szintű önértékelés jól illeszkedik ahhoz, amit a szakirodalom a szociális munkások kompetenciáiról állít. Daley (2010) hangsúlyozza, hogy a szociális munkában – különösen vidéki és hátrányos helyzetű térségekben – a generalista szerep dominál, amelyben a szakembereknek sokféle szakterületen kell kompetensen megszólalniuk. Ez szükségszerűen megkívánja a szakmai érvelés és önkifejezés magas szintű készségét, hiszen a szociális munkások gyakran multidiszciplináris környezetben, más szakmák képviselőivel együttműködve dolgoznak. Eredményeink azt mutatják, hogy a szakemberek jelentős része ezzel a kihívással képes magabiztosan szembenézni.

A mintázat ugyanakkor árnyaltabb, ha a közepes értékeket adó válaszadók csoportját vizsgáljuk. A résztvevők mintegy egyharmada 5–7 közötti pontszámot adott, ami mérsékelt önbizalomra utal. Ez a pozíció nem feltétlenül gyengeséget, hanem sokkal inkább átmeneti vagy támogatás-hiányos helyzetet tükröz. Több tényező is magyarázhatja ezt. Egyrészt a multidiszciplináris együttműködésekben gyakran hierarchikus viszonyok alakulnak ki, ahol pl. az egészségügyi vagy jogi szakemberek hangja erősebben érvényesül, mint a szociális munkásoké. Ez csökkentheti a szociális szakemberek önbizalmát, és mérsékelheti az érvelési hajlandóságukat. Másrészt a szervezeti környezet is meghatározó, vidéki szolgáltatásokban gyakran hiányzik a szupervízió és a továbbképzési lehetőség, ami gyengítheti a szakmai önkifejezés támogatottságát (Lehmann 2005). A pályakezdő szakemberek esetében a tapasztalat hiánya szintén hozzájárulhat a közepes értékekhez, Daley (2010) szerint a karrier korai szakaszában a konfliktuskerülés és a bizonytalanság gyakran mérsékli a szakmai érvelést. Emellett Pugh (2007) rámutat, hogy a kisebb közösségekben dolgozó szakemberek sokszor tudatosan választják a kompromisszumot, mert tartanak a személyes kapcsolatok sérülésétől. Ez a stratégia praktikus lehet, de az önértékelésben közepes szintű pontszámokat eredményez. Budeva (2023) pedig hangsúlyozza, hogy a közösségi beágyazottság kettős természetű, miközben erősíti a bizalmat és bevonódást, korlátozhatja a nyílt konfrontációt és a szakmai érvelés explicitté tételét.

4.3. Autonómia és felelősségvállalás

Az autonómia és a felelősségvállalás a szociális munka szakmai identitásának két alapvető dimenziója, amelyek szorosan összefonódva határozzák meg a szakemberek mindennapi gyakorlatát. Az autonómia elsősorban a szakmai döntéshozatal szabadságát jelenti, amely lehetővé teszi, hogy a segítő szakember saját ítélőképességére, szakmai tudására és kritikai reflexiójára támaszkodva válassza ki a megfelelő beavatkozást. Ez különösen fontos a forráshiányos, sokszor kiszámíthatatlan környezetben, ahol gyakran hiányoznak az előre rögzített megoldások (Banks 2012, Turbett 2019).

A felelősségvállalás ezzel párhuzamosan a szakmai autonóm döntések súlyát hangsúlyozza. A szociális munkás nemcsak döntési szabadsággal rendelkezik, hanem kötelessége vállalni döntéseinek következményeit is. Ez több szinten értelmezhető – a kliens iránti felelősségben (jogok, méltóság, érdekvédelem), a szakmai-etikai normák betartásában (titoktartás, kompetenciahatárok), valamint a társadalom irányába tanúsított elkötelezettségben (szegénység elleni küzdelem, társadalmi igazságosság előmozdítása) (Reamer 2018).

A két dimenzió tehát egymást kiegészítve működik, autonómia nélkül a szociális munkás pusztán végrehajtó szerepre korlátozódna, míg felelősség nélkül az autonóm döntések következmények nélküliek lennének. A szociális munka gyakorlata e kettő egyensúlyára épül, amelyet egyszerre befolyásolnak a szakmai tudás, az intézményi keretek és a társadalmi környezet. Az autonómia korlátozottságát felerősíti, hogy az Észak-Alföld régióban dolgozó szociális munkások sokszor olyan rendszerszintű problémákkal szembesülnek, amelyek túlmutatnak a helyi intézmények beavatkozási lehetőségein. Ezért gyakori, hogy a szakemberek nagy felelősséget élnék meg, de kevés szakmai sikerélményt tapasztalnak, ami tovább növeli a frusztrációt és a kiégés veszélyét.

a) Felelősség a munka minden körülmények közötti ellátásában (a szociális munka értékeit és alapelveit, a szakmai etikai kódex iránymutatásait figyelembe véve)

Kutatásunkban ez a dimenzió a szociális munkások szakmai köteleességtudatát és hivatásukhoz való elköteleződését mérte. Az eredmények szerint a válaszadók több mint fele (56,4%) magas értéket adott (8–10 pont). Ezen belül különösen figyelemre méltó, hogy a válaszadók 40,9%-a a maximális 10 pontot választotta, további 15,5% pedig 9 pontot jelölt meg. Az átlag 8,15, a medián 9, ami arra utal, hogy a minta többsége a felelősségvállalást nagyon komolyan veszi, és a munka ellátását minden körülmények között alapvető szakmai normának tekinti.

A válaszadók közel harmada (33,5%) közepes értéket (5–7 pont) adott. Ezen belül a legnagyobb csoport, 23,5%, a 7-es kategóriát választotta, míg 5–6 pontot összesen 10% jelölt meg. Ez a közepes tartomány egyértelműen azt jelzi, hogy a szakemberek jelentős része ugyan elkötelezett, de a gyakorlatban bizonytalanságokat vagy akadályokat érzékel a munka „minden körülmények közötti” ellátásában. Az alacsony értékek aránya 10,1% volt (ebből 4 pont: 4,3%; 3 pont: 3,7%), ami bár kisebbség, mégis jelzi, hogy van egy kisebb réteg, amelyik úgy érzi, a körülmények jelentősen befolyásolják felelősségvállalásuk megvalósítását.

A közepes értékek magas aránya mögött több tényező is állhat. Egyrészt a szociális munka szervezeti és infrastrukturális feltételei gyakran szűkösek, a forráshiány, a túlterheltség és az adminisztratív terhek rendszeresen akadályozzák a szakmai munka zavartalan ellátását. Lehmann (2005) rámutatott, hogy különösen a rurális intézményekben dolgozó szakemberek gyakran küzdenek azzal a dilemmával, hogyan tudják a szűkös feltételek mellett is teljesíteni szakmai kötelezettségeiket. Másrészt a közösségi kontextus is befolyásolhatja a szakemberek önértékelését, a helyi normák, az elvárások és a szoros kapcsolati hálók sokszor megnehezítik a szakmai határok tartását, ami a felelősségérzetet relativizálhatja (Pugh 2007).

b) Felelősség a kliensek életébe való beavatkozásért

A kliensek életébe való beavatkozás felelőssége az egyik legérzékenyebb és legnagyobb súlyú dimenzió a szociális munka gyakorlatában. A vizsgálat eredményei szerint a válaszadók több mint fele (53,3%) magas pontszámot adott (8–10 közötti érték), ezen belül 31,8% maximális 10 pontot, és további 16% 9 pontot jelölt meg. Az átlagérték 8,07, a medián 9, vagyis a válaszadók többsége a magas tartományban koncentrálódik. Ez azt mutatja, hogy a szakemberek körében általánosan elfogadott norma a beavatkozásért vállalt felelősség, és sokan nagyon komolyan veszik ezt a szakmai kötelezettséget.

Ugyanakkor a közepes kategóriába tartozók aránya (42,9%) az egyik legnagyobb a vizsgált dimenziók közül. Ez azt jelzi, hogy a szakemberek nagy része érzékeli ugyan a felelősség súlyát, de saját kompetenciáját, mozgásterét vagy autonómiáját nem tartja minden helyzetben teljesnek. Az alacsony értékek (3,7%) továbbra is marginálisak, ami azt mutatja, hogy a felelősségvállalás teljes hiánya nem jellemző. A közepes értékek túlsúlya mögött több magyarázó tényező is állhat. Egyrészt a beavatkozás érzékeny és kockázatos természetéből fakad, a szociális munkások gyakran olyan döntéseket hoznak, amelyek közvetlenül hatnak a kliensek életére, családi kapcsolataira vagy akár jogi helyzetére. A bizonytalanságok és dilemmák ezért természetes velejárói ennek a munkaterületnek. Másrészt a rurális közösségi kontextus is meghatározó, kis településeken a szakember és a kliens gyakran ismeri egymást, a közösségi normák és kapcsolatok erős kontrollt gyakorolhatnak a szakmai beavatkozásokra. Pugh (2007) ezt a jelenséget úgy írja le, mint az „átfedő szerepek” problémáját, amikor a szociális munkás egyszerre szakmai döntéshozó és közösségi szereplő, ami fokozza a dilemmákat. Daley (2010) hangsúlyozza, hogy a rurális szociális munkások generalista szerepe különösen kitetté teszi őket a felelősségérzet súlyának, hiszen egyszerre több területen kell döntéseket hozniuk, gyakran más szakemberek közvetlen támogatása nélkül. Ez magyarázza, hogy sokan inkább közepes szintű magabiztossággal értékelték beavatkozási felelősségüket. Budeva (2023) arra is rámutat, hogy a közösségi beágyazottság egyszerre erősíti a bizalmat és a hozzáférést, ugyanakkor növeli a konfliktusok és az etikai dilemmák kockázatát.

Az eredmények alapján a kliensek életébe való beavatkozás dimenziója ambivalens képet mutat. Egyrészt a szakemberek többsége magas szintű felelősségvállalást érez, ami a szakmai etika erős belsővé válására utal. Másrészt azonban a válaszadók közel fele közepes értéket adott, ami arra mutat, hogy a mindennapi gyakorlatban a felelősségvállalást számos tényező – szervezeti korlátok, közösségi elvárások, dilemmás helyzetek – nehezíti. Ez a bizonytalanság ugyan nem kérdőjelezi meg a felelősség normatív elfogadottságát, de rámutat arra, hogy szükség van a szakemberek támogatására, célzott képzésekkel, szupervízióval, valamint a döntési autonómia erősítésével lehetne csökkenteni a közepes önértékelés arányát.

c) Felelősség az adatokért és titoktartásért

A titoktartás és az adatok kezelésének felelőssége a szociális munka egyik legfontosabb etikai pillére, amelyet a szakemberek döntő többsége szilárdan magáénak vall. A vizsgálat eredményei szerint a válaszadók több mint fele (51,4%) maximális, 10 pontos értéket adott, további 11,2% pedig 9 ponttal értékelte saját felelősségvállalását. Így összességében a szakemberek közel kétharmada (64,6%) a legmagasabb kategóriába sorolta magát, ami a titoktartás normáinak erőteljes belsővé válását és szinte univerzális elfogadottságát mutatja.

A részletesebb elemzés azonban árnyaltabb képet mutat. Ha az 5–7 közötti értékeket közepes kategóriába soroljuk, kiderül, hogy a válaszadók egyharmada (33,6%) mérsékelt önbizalommal értékelte felelősségvállalását ezen a téren. Különösen figyelemre méltó, hogy a közepes kategórián belül kiugróan magas a 7-es értéket adók aránya (24,1%), miközben a 8 pontos értékelés feltűnően alacsony (2,0%). Ez arra utal, hogy sok szakember tudatosan választotta a „még közepesnek” számító értékelést a „magas, de nem maximális” helyett, vagyis reflektált módon óvatosan ítélte meg saját gyakorlatát. A közepes értékek arányát ezért nem a felelőség hiányaként, hanem inkább annak jeleként kell értelmezni, hogy a mindennapi gyakorlat-

ban a titoktartás megvalósítása korántsem problémamentes. A közepes pontszámok mögött több tényező is azonosítható. A szervezeti és infrastrukturális feltételek – például a dokumentációs rendszerek minősége, a digitális eszközök hiányosságai, illetve a gyakran változó jogszabályi környezet – bizonytalanságot okozhatnak, és csökkenthetik a magabiztosságot (Lehmann 2005). A rurális közösségek sajátos társadalmi szövetében a titoktartás különösen kényes feladat, hiszen a szakember és a kliens gyakran ismeri egymást személyesen, társas körök átfednek, ami felerősíti a bizalmasság sérülésének kockázatát (Daley 2010). Pugh (2007) ezt a jelenséget a kettős kapcsolatok dilemmájaként írja le, a szakember egyszerre szakmai szereplő és közösségi tag, ami gyakran teszi nehezzé a titoktartás teljes körű érvényesítését.

d) Felelősség a kommunikációért

A kommunikáció a szociális munka egyik alapkompenciája, amely meghatározza a szakember és a kliens kapcsolatának minőségét, valamint a szakmai együttműködés hatékonyságát. A vizsgálat eredményei szerint a válaszadók jelentős többsége magas pontszámot adott, összesen 61,2% sorolta magát a 8–10 pontos tartományba. Ezen belül 52,6% maximális (10 pontos) értéket választott, további 8,6% pedig 9 ponttal értékelte saját felelősségvállalását. Az átlagérték 8,71, a medián 10, ami arra utal, hogy a szakemberek körében a kommunikációért való felelősség erősen normatív és szilárdan beágyazott szakmai elvárás.

A közepes tartományban (5–7 pont) a válaszadók 26,7%-a helyezkedett el. Ezen belül a 7 pontot adók aránya volt a legnagyobb (21,3%), ami azt mutatja, hogy sok szakember magas felelősséget érez, de nem teljes mértékben magabiztos a kommunikáció minden helyzetben való hatékony és etikus kezelésében. Az alacsony értéket (0–4) adók aránya mindössze 12,0%, ezen belül a leggyakoribb a 4 pontos önértékelés volt (7,8%). Ez a kisebbség arra utal, hogy van egy szűk csoport, amely kifejezetten bizonytalannak érzi kommunikációs felelősségét, ami a szakmai támogatás hiányára vagy a nehéz szervezeti környezetre vezethető vissza.

A közepes és alacsony értékek aránya tehát összesen közel 39%, ami azt mutatja, hogy bár a kommunikáció normatív jelentősége erős, a mindennapi gyakorlatban sok szakember érez kihívásokat ezen a téren. Ez több tényezővel magyarázható. Egyrészt a kommunikáció a szociális munka egyik legérzékenyebb és legkiszolgáltatottabb kompetenciája, a klienssel való kapcsolatban a bizalom, a megértés és az információk megfelelő közvetítése kritikus szerepet játszik. Másrészt a rurális közösségek sajátosságai – például a szoros kapcsolathálók és a közösségi köztudat gyors terjedése – fokozzák a kommunikáció felelősségét és kockázatait. Budeva (2023) szerint a rurális szociális munkások gyakran kerülnek olyan helyzetbe, ahol a kommunikáció során nemcsak szakmai, hanem közösségi normáknak is meg kell felelniük, ami erősíti a bizonytalanságot és a dilemmákat.

e) Kritikai gondolkodás és autonóm munkavégzés

A kritikai gondolkodás és az autonóm munkavégzés a szociális munka egyik legfontosabb, de egyben legösszetettebb kompetenciaterülete, amely meghatározza a szakemberek reflexív döntéshozatalát és szakmai önállóságát. Az eredmények alapján a válaszadók többsége magas értékeket adott: 56,2% sorolta magát a 8–10 pontos kategóriába. Ezen belül 38,3% a maximális 10 pontot választotta, további 11,8% 9 pontot, és 6,0% 8 pontot jelölt meg. Az átlag 7,89, a

medián 8, ami azt mutatja, hogy a kompetencia megítélése átlagosan magas, de elmarad például a titoktartás vagy a kommunikáció dimenzióiban tapasztalt konszenzustól.

A válaszadók közel harmada (33,9%) közepes értéket adott (5–7 pont). Kiemelendő, hogy a közepes tartományon belül a 7-es érték volt a leggyakoribb (22,9%), ami azt mutatja, hogy sok szakember a saját autonómiáját és kritikai reflexióját csak részben érzi biztosítottnak. Az alacsony értékek aránya 9,9% (ebből 4 pont: 5,7%; 3 pont: 3,2%; 0–2 pont: összesen 1%), ami szintén jelzi, hogy van egy kisebb, de nem elhanyagolható csoport, amelyik komoly hiányosságokat él meg ezen a téren.

A közepes és alacsony értékek együtt közel 44%-os aránya arra utal, hogy a kritikai gondolkodás és az autonómia megvalósítása jelentős kihívás a mindennapi gyakorlatban. Ennek oka több tényezőben keresendő. Egyrészt a szociális munkások gyakran dolgoznak erősen hierarchizált szervezeti struktúrákban, ahol döntési szabadságuk korlátozott. Másrészt a rurális és hátrányos helyzetű térségekben a szakemberek gyakran izoláltan dolgoznak, kevés lehetőségük van szakmai konzultációra, ami tovább nehezíti a reflexív, kritikai megközelítést.

A szakirodalom szerint a kritikai gondolkodás kulcsszerepet játszik a szociális munka professzionalizációjában. Ginsberg (2011) rámutat, hogy a reflexív gyakorlat és az autonóm döntéshozatal nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a szakemberek képesek legyenek kezelni a komplex, sokszor etikai dilemmákkal terhelt helyzeteket. Daley (2010) szerint ugyanakkor a rurális szociális munkások generalista szerepe és erőforráshiányos környezete gyakran gátolja az autonóm munkavégzés kibontakozását.

A titoktartás és adatkezelés dimenziója mutatja a legerősebb konszenzust, a válaszadók 64,6%-a magas pontszámot adott, és a közepes értékek aránya mindössze 33,6% volt. A medián itt 10, vagyis a titoktartás normatív kötelezettségként szinte univerzális. Ez egybeesik Daley (2010) és Pugh (2007) megállapításaival, akik hangsúlyozzák, hogy a rurális közösségekben a titoktartás az egyik legkritikusabb szakmai érték, hiszen a közeli társas kapcsolatok fokozottan próbára teszik az etikai normák betartását. A kommunikációért való felelősség szintén magas értékeket mutat, a válaszadók 61,2%-a tartozik a 8–10 pontos kategóriába. Ugyanakkor a közepes értékek aránya 26,7%, az alacsony pedig 12,0%, ami arra utal, hogy a szakemberek egy része bizonytalanul érzi magát a kommunikáció minden helyzetben való hatékony kezelésében. Ez megerősíti Budeva (2023) állítását, miszerint a rurális környezet sajátos kockázatokat hordoz, a szoros kapcsolathálók miatt a kommunikáció következményei gyorsan közösségi szinten válnak láthatóvá. A munka minden körülmények közötti ellátása dimenziójában a válaszadók 56,4%-a magas értéket adott, de a közepesek aránya itt 33,5%, az alacsonyaké pedig 10,1% volt. Ez azt mutatja, hogy bár a kötelességtudat normatív elvárás, sok szakember érzi úgy, hogy a gyakorlatban a túlterheltség, a forráshiány és a szervezeti akadályok miatt nem mindig tud megfelelni ennek az ideálnak. Lehmann (2005) és Daley (2010) is rámutatnak, hogy a rurális intézményekben a szociális munkások gyakran a szolgáltatás fenntartásáért küzdenek, és így a felelősségvállalás nem csak elvi, hanem gyakorlati dilemmákkal is terhelt. A kliensek életébe való beavatkozás dimenziója kettős képet mutat. Bár a válaszadók több mint fele (53,3%) magas értékeket adott, a közepes válaszok aránya itt a legmagasabb, 42,9%. Ez jelzi, hogy a szakemberek nagymértékben érzékelik döntéseik súlyát és következményeit, de sokan óvatosan, mérsékelt önbizalommal értékelik saját kompetenciájukat. Pugh (2007) és Budeva (2023) egyaránt hangsúlyozzák, hogy a rurális közösségi kontextusban a beavatkozás különösen érzékeny terület, hiszen a szakember egyszerre szakmai döntéshozó és a közösség

tagja, ami fokozza az etikai dilemmákat. A kritikai gondolkodás és autonóm munkavégzés dimenziója szintén sok bizonytalanságot tükröz. Bár a válaszadók többsége (56,2%) magas értéket adott, a közepesek aránya 33,9%, az alacsonyaké pedig 9,9%, ami összességében azt jelzi, hogy a minta közel fele nem érzi teljes mértékben biztosítottan autonómiáját. A közepes önértékelés túlsúlya, különösen a 7 pontot adó válaszadók magas aránya, azt sugallja, hogy a szakemberek érzik a kritikai reflexió szükségességét, de a hierarchikus szervezeti struktúrák és az erőforráshiány gyakran gátolják ennek megvalósítását. Turbett (2019) és Ginsberg (2011) is hangsúlyozzák, hogy a rurális szociális munkában az autonómia gyakran illúzió, a környezeti és intézményi korlátok erősen meghatározzák a szakmai döntéseket.

5. ÖSSZEGZÉS

A vizsgálat célja az volt, hogy feltárja, mennyiben érvényesülnek a szociális munka szempontjából alapvető szakmai kompetenciák, etikai normák és attitűdök a mindennapi gyakorlatban az Észak-Alföld régióban dolgozó diplomás szakemberek körében. Az 1. táblázat szintetizált formában mutatja be az egyes dimenziók gyakorlati érvényesülésének szintjét, a hozzájuk kapcsolódó tartalmakat és a főbb megállapításokat (1. táblázat).

1. táblázat A vizsgált kompetenciák és attitűdök fő jellemzői

Dimenzió	Tartalom	Főbb megállapítások	A szakmai értékek és kompetenciák érvényesülése a gyakorlatban az önértékelések szerint*
Kommunikáció	Hiteles, nyílt, tiszta kommunikáció a klienssel és szakmai partnerekkel	A kommunikáció kulcskompetencia, de a közepes értékelések arra utalnak, hogy sok szakember nem érzi magát teljes mértékben felkészültnek, így a gyakorlatban következtetések tapasztalhatók.	Közepes–magas
Bizalom	Bizalmon alapuló munkavégzés, kliens–szakember kapcsolat	A bizalom kiemelt szerepű a segítő kapcsolatban, a többség erősen elkötelezett, de a közepes válaszok jelzik, hogy a megvalósulás kontextusfüggő és nem minden helyzetben problémamentes.	Magas
Tudásfejlesztés	Élethosszig tartó tanulás, szakmai fejlődés	A folyamatos tanulás iránti elköteleződés magas, de sok válasz közepes tartományban mozog, ami az akadályok és a szűkös lehetőségek hatását mutatja.	Közepes–magas

Attitűdök	Kliensekhez való viszony, segítő attitűd	Nagy heterogenitás jellemzi, vannak, akik erősen kliensközpontúak, mások kevésbé magabiztosak. Ez a mindennapi gyakorlatban eltérő színvonalú segítő attitűdöt eredményez.	Vegyes
Etikai normák	Titoktartás, etikus döntéshozatal, szakmai integritás	Az etikai normák a legerősebben érvényesülő dimenziók, a szakemberek jelentős konszenzust mutatnak, és stabilan érvényesítik ezeket a mindennapi munkában.	Magas
Felelősség	Kliensekért, adatkért, munkavégzésért való felelősség	A felelősségérzet kiemelkedő, a szakemberek tudatosan vállalják döntéseik és beavatkozásaik következményeit.	Nagyon magas
Autonómia	Önálló döntéshozatal, kritikai gondolkodás	Az autonómia értékelése bizonytalanabb, a közepes szint gyakori, ami arra utal, hogy a szakemberek sokszor intézményi és szervezeti korlátok között dolgoznak.	Közepes

Forrás: a táblázat az empirikus vizsgálat eredményeinek kvalitatív összefoglalását tartalmazza (saját szerkesztés)

* *Magyarázat:* A táblázatban szereplő kategóriák a szakmai értékek és kompetenciák gyakorlatban való érvényesülésének szintjét mutatják. A 'magas/nagyon magas' azt jelzi, hogy az adott érték vagy kompetencia következetesen és erőteljesen érvényesül a mindennapi gyakorlatban. A 'közepes-magas' azt mutatja, hogy a szakemberek jelentős része magas értékeket adott, de a közepes válaszok aránya miatt a gyakorlatban nem mindig teljes mértékben érvényesül. A 'közepes' kategória arra utal, hogy az adott kompetencia megvalósítása gyakran akadályokba ütközik, míg a 'vegyes' az értékelések széles szóródását, a szakmai attitűdök heterogenitását tükrözi.

A kutatás eredményei felhívják a figyelmet arra a kettősségre, hogy miközben a szakemberek stabil értékrenddel és erős etikai elköteleződéssel rendelkeznek, a mindennapi gyakorlatban jelentős dilemmákkal és korlátokkal találkoznak. Az egyik legfontosabb tanulság a kommunikáció és a bizalom kiemelt szerepe. A szakemberek döntő többsége magasra értékelte e két kompetenciát, ami összhangban áll a szakirodalmi megállapítással, hogy a segítő kapcsolat minősége alapvetően a kommunikáció és a bizalmi viszony sikerességétől függ (Ginsberg 2011, Daley 2010). A kliensek sokszor bizalmatlanok az intézményekkel szemben, a problémák halmozottsága pedig rendkívül megterheli a szakemberek kapacitásait. Ez magyarázza, hogy a közepes értékelések aránya kiemelkedő, hiszen a szakemberek önértékelése reálisan tükrözi a mindennapi akadályokat. A kommunikáció és a bizalom tehát ideálként erősen jelen van, de a gyakorlatban gyakran csak részlegesen valósulhat meg.

A szakmai tudásfejlesztés iránti elköteleződés szintén meghatározó vonása a vizsgált csoportnak. A válaszok többsége az élethosszig tartó tanulás és a folyamatos önképzés fontosságát hangsúlyozta, ami összhangban áll Reamer (2018) és Turbett (2019) megállapításaival. Ugyanakkor a közepes értékek itt is jól jelzik a regionális különbségek hatását. A korlátozott képzési lehetőségek miatt a szakemberek gyakran csak jelentős áldozatok árán férnek hozzá továbbképzésekhez, és a szervezeti támogatás hiánya is nehezíti a tudásfejlesztést. Ez azt mu-

tatja, hogy a szakmai fejlődés nem pusztán egyéni döntés, hanem erősen függ az adott térség intézményi és infrastrukturális feltételeitől.

Az attitűdök és az etikai viszonyulások összehasonlítása különösen érdekes képet mutat. Míg az etikai elköteleződés a szakemberek többségénél magas, és a szakmai identitás egyik legerősebb pillére, addig az attitűdök esetében sokkal vegyesebb kép rajzolódik ki. Ennek egyik oka a régió társadalmi-gazdasági helyzete. A szociális munkások olyan kliensekkel dolgoznak, akiknek problémái sokszor rendszerszintűek, így a beavatkozások hatása korlátozott. A gyakori kudarcélmények és a változások lassúsága érthető módon csökkenthetik az önbizalmat és a szakmai motivációt. Ez a jelenség Turbett (2019) megállapításaival is összhangban van, aki szerint a szakmai attitűdök erősen függenek a szervezeti és társadalmi kontextustól.

A felelősségvállalás és autonómia kérdésköre tovább árnyalja az eredményeket. A szakemberek többsége tudatosan reflektál a kliensek életébe való beavatkozás súlyára, és komoly felelősséget él meg munkája során. Az Észak-Alföldön azonban az autonómia megvalósulását különösen korlátozzák a rendszerszintű problémák, a segítő szakemberek gyakran olyan helyzetekkel szembesülnek, amelyek túlmutatnak a helyi intézmények lehetőségein. Ez oda vezet, hogy a szakemberek felelősségérzete rendkívül erős, ugyanakkor a tényleges szakmai sikerek száma alacsony, ami frusztrációt és kiégésveszélyt eredményezhet.

Összességében a kutatás eredményei azt mutatják, hogy a segítő szakemberek erős értékrendi alappal rendelkeznek, amely a kommunikációra, a bizalomra, az etikai normák követésére és a tudásfejlesztés iránti elköteleződésre épül. Az Észak-Alföld régió sajátosságai azonban jelentősen alakítják ezen értékek megvalósulását, a halmozott társadalmi problémák, az alulf finanszírozottság és a szakmai sikerek hiánya sokszor gátolják, hogy a szakemberek maradéktalanul érvényesítsék szakmai normáikat. A vizsgálat tehát felhívja a figyelmet arra, hogy a szakmai értékek stabilitása és a gyakorlati megvalósítás közötti szakadék különösen nagy a hátrányos helyzetű térségekben.

IRODALOM

- A Szociális Munka Etikai Kódexe (2022): Budapest: Szociális Szakmai Szövetség.
<https://szmme.hu/2022/03/24/etikai-kodex-2022/>
- B. Erdős M. – Vass B. Á. – Jávör R. (2020): Szociális munkások szakmai identitásának vizsgálata az identitásstruktúra analízise módszerével. *Esély*, 31(4): 54–80.
https://www.esely.org/kiadvanyok/2020_4/esely_2020-4_54-80_erdos_vass_javor.pdf
- Banks, S. (2012): *Ethics and values in social work* (4th ed.). Palgrave Macmillan.
<https://doi.org/10.1007/978-0-230-37592-5>
- BASW (2018): Professional Capabilities Framework. <https://basw.co.uk/sites/default/files/resources/pcf-social-worker.pdf> (Utolsó letöltés: 2025. 10. 12.)
- Berkes, J. – Dusek, T. (2023): Regional differences and socio-economic processes in Hungary between 2010 and 2020. *Deturope: The Central European Journal of Regional Development and Tourism*, 15(2): 70–89. <https://doi.org/10.32725/det.2023.014>
- Budeva, S. (2023): Advantages and disadvantages of rural social work [PDF]. ResearchGate.
https://www.researchgate.net/publication/367236747_Advantages_and_Disadvantages_of_Rural_Social_Work (Utolsó letöltés: 2025. 10. 12.)

- Eurostat (2023): *Regional GDP per capita in PPS* (EU = 100), NUTS 2 regions (nama_10r_2gdp) [Data set]. Retrieved from.
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10r_2gdp/default/table?lang=en
- Daley, M. R. (2010): *Rural social work in the 21st century*. Oxford University Press.
- Domszky A. (1999): *Gyermek- és ifjúságvédelem*. (Jegyzet). Budapest: Államigazgatási Főiskola.
- Fábián G. – Szoboszlai K. – Fedor, A. – Patyán, L. – Mór, M. – Faul, A. C. – Lawson, T. R. (2022): A Szociális Munkás Empowerment Skála magyar változatának validálása. *Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat*, 9(1). <https://doi.org/10.29376/parbeszed.2022.9/1/1>
- Ginsberg, L. H. (2011): *Social work in rural communities* (5th ed.). Council on Social Work Education Press.
- Héderné Berta E. (2018): Milyen változást hozott az esetmenedzserek színre lépése? – A hatalom, az empowerment és a szolgáltatások minőségének kérdése egy terepkutatás tapasztalatai alapján. *Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat*, 5(2). <https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/6102> <https://doi.org/10.29376/parbeszed/2018/2/5>
- Hobbs, E. – Evans, N. (2017): Social work perceptions and identity: How social workers perceive public and professional attitudes towards their vocation and discipline. *Aotearoa New Zealand Social Work*, (29)4: 19–31. <https://anzswjournal.nz/anzsw/article/view/378>
<https://doi.org/10.11157/anzswj-vol29iss4id378>
- Husz I. – Kopasz M. – Rácz A. (2021): A szegénységben élő gyermekes családok társadalmi mobilitásának esélyei a családsegítő szakemberek szemszögéből. *Esély*, 31(4): 32–53.
https://www.esely.org/kiadvanyok/2020_4/esely_2020-4_32-53_husz_kopasz_racz.pdf
- ISFW (2014). A szociális munka globális definíciója. *Esély*, 25(6): 96–100.
https://esely.org/kiadvanyok/2014_6/2014-6_3-1_szocialis-munka-globalis_definicioja.pdf
- Krémer B. – Pál T. (2016): A 2016-ban átdolgozott Etikai Kódex elé. *Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat*, 3(2). <https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/5884>
- Krumer-Nevo, M. – Segev, E. – Slonim-Nevo, V. (2006): Social Workers and Their Long-Term Clients. *Journal of Social Service Research*, 33(1): 27–38.
https://doi.org/10.1300/J079v33n01_03
- Központi Statisztikai Hivatal. (2025): *STADAT – Nemzeti számlák (GDP); Jövedelem és fogyasztás; Munkaerő* [adatbázis]. Táblák: gdp0078; jov0042; mun0081; mun0042.
https://www.ksh.hu/stadat?lang=hu&theme=gdp&utm_source=chatgpt.com
- Lawson, T. R. (2022): A szociális munka alapelvei egy közel hat évtizedes szociális munkás karrier tapasztalati és reflexiói alapján. *Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat*, 9(1).
<https://doi.org/10.29376/parbeszed.2022.9/1/4>
- Le-Dai, B. – Koncz, G. – Hajdu, D. – Lipták, K. (2023): The Role and Territorial Characteristics of Adult Training on the Integration of Registered Jobseekers into the Labour Market in Szabolcs-Szatmár-Bereg County (Hungary), 2010–2020. *European Countryside*, 15(2): 196–220. <https://doi.org/10.2478/euco-2023-0011>
- Lehmann, J. (2005): Human services management in rural contexts. *British Journal of Social Work*, 35(3), 355–371. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bch186>

- Milić Babić, M. – Žganec, N. – Berc, N. (2021): Social worker perspective on working conditions, social attitudes towards the profession and recommendations for its advancement. *Ljetopis socijalnog rada*, 2(2): 519–541. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v28i2.449>
- NASW (2021): Code of Ethics. <https://www.socialworkers.org/About/Ethics/Code-of-Ethics/Code-of-Ethics-English>
- Pilinszki A. – Béres O. – Sipos B. – Ittész G. (2014): „Mit értékelnek a szociális munkások? Mesterképzésben részt vevő szociális munkások értékrendjének sajátosságai.” *Esély*, 15(5): 87–94. https://www.esely.org/kiadvanyok/2014_5/2004-5_3-1_pilinszki_mit_ertenek.pdf
- Pugh, R. (2007): Dual relationships: Personal and professional boundaries in rural social work. *British Journal of Social Work*, 37(8): 1405–1423. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcl088>
- Rácz A. (2016): *Gyermekvédelem mint fragmentált társadalmi intézmény*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Rácz A. (2022a): *Teóriától a gyermekvédelem praxisáig*. Budapest: Eötvös Kiadó. https://www.eltereader.hu/media/2023/03/TaTK_Racz-Andrea_Teoriatol-a-gyermekvedelem-praxisaig.pdf
- Rácz A. (2022b): Önmagába záródó gyermekvédelem – a nyitás lehetséges útjai. *Metszetek*, 11(1): 178–194. <https://doi.org/10.18392/metsz/2022/1/11>
- Reamer, F. G. (2018): Ethical standards in social work: A review of the NASW Code of Ethics (3rd ed.). NASW Press.
- Ruch, G. (2020): *PSDP – Resources and Tools: Being a social work leader*. Practice Supervisor Development Programme, Department of Education. <https://practice-supervisors.rip.org.uk/wp-content/uploads/2020/01/KB-Being-a-social-work-leader.pdf>
- Strom-Gottfried, K. (2008): Values and Ethics for Professional Social Work Practice. In: White, B. W. – Sowers, K. M. – Dulmus, C. N. (eds.): *Comprehensive handbook of social work and social welfare Vol. 1. The profession of social work* (101–121). John Wiley & Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/9780470373705.chsw001010>
- Turbett, C. (2019): Rural social work in Scotland. Insights: A Series of Evidence Summaries, No. 47. Glasgow: Institute for Research and Innovation of Social Services. <https://www.iriss.org.uk/resources/insights/rural-social-work-scotland> <https://doi.org/10.61611/2165-4611.1195>
- Varsányi E. (2007): Tartalmak és formák egysége a szociális munkában. *Esély*, 3: 67–83.
- Vass, B. Ákos. (2018): „Mást tudnék csinálni, de hogy nem szeretném, az biztos!” Szociális munkások 2006-tól 2017-ig. *Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat*, 5(4). <https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/6159> <https://doi.org/10.29376/parbeszed/2018/4/9>
- Wilkins, D. – Whittaker, S. (2017): Doing Child-Protection Social Work with Parents: What Are the Barriers in Practice? *British Journal of Social Work*, 2017/0: 1–17. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx139>